

ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ РОЛІ БІБЛІОТЕК ЯК ДРАЙВЕРІВ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЗМІН У ЦИФРОВУ ДОБУ

(оглядова довідка за матеріалами зарубіжних і вітчизняних інтернет-ресурсів)

Світовий тренд останніх десятиліть, пов'язаний із появою нових технологій, вільним доступом до онлайн-ресурсів і цифровізацією, стрімко змінив усталені погляди на функції бібліотек та їхню роль у суспільстві.

Урочисті установи, які колись вимагали тиші, еволюціонували до динамічних, багатофункціональних просторів – невіддільних компонентів соціального ландшафту громад. Про це, зокрема, свідчить практичний досвід бібліотек зарубіжжя. Бажання залишатися актуальними в нашому мінливому світі спонукають бібліотеки в якомусь сенсі заново віднаходити себе.

Про переваги інноваційного мислення, впровадження передових технологій у бібліотечну практику, створення сучасних багатофункціональних просторів, вагу бібліотек та необхідність розширення їхнього впливу у світі – йтиметься далі в цій роботі.

Одна з найбільших міжнародних платформ цифрового контенту PressReader визначила тенденції та інновації, на які бібліотекам варто звернути увагу 2024 року.

Сьогодні у сфері бібліотечних послуг відбуваються глибокі зміни, спричинені сплеском технологічної інтеграції, яка включає комплексний підхід до покращення взаємодії з користувачами.

«Від надання притулку для бездомних, оцифрування ресурсів і подолання цифрового розриву до впровадження доповненої реальності та штучного інтелекту – бібліотека стає передовою в інноваціях», – підкреслюють автори дослідження.

Інтеграція технологій в бібліотечні процеси здатна перетворити бібліотеку зі звичайного сховища знань на справжній центр інтерактивного навчання, зазначають у PressReader, і пояснюють, як саме це відбувається.

Можливості штучного інтелекту (ШІ) оптимізують процеси автоматизації в системах управління бібліотеками, що дозволяє персоналу зосередитися на більш складних завданнях, а користувачам отримати швидший доступ до ресурсів.

Робочий фізичний простір бібліотеки переміщується у віртуальний за допомоги платформ хмарного сервісу, таких, приміром, як Office 365 і Google

Workspace. Хмарний формат означає, що інформація зберігається в центрі обробки даних, а не на комп'ютері, що забезпечує користувачам доступ до документів і даних через браузер з будь-яких пристроїв із можливістю виходу в інтернет.

Навчання персоналу стає ключовим у забезпеченні ефективного використання інструментів: від розмовного пошуку (коли користувачі усно запитують, а нейромережа розгорнуто дає відповідь повними і закінченими фразами, включаючи посилання, джерела і навіть відеоконтент), генераторів тексту в зображення тощо і до великих мовних моделей (англ. large language model, LLM), таких як ChatGPT – чат-бот з породжувальним штучним інтелектом (AI – англ., ШІ – укр.), який здатен генерувати відповіді в різних предметних галузях, різного формату, розміру, стилю та рівня деталізації, враховуючи при цьому контекст розмови. Ця нейромережа працює з великою кількістю мов, у тому числі з українською, але найкраще оперує все-таки англійською.

Дуже показово, що бібліотеки стають ключовими гравцями в демістифікації штучного інтелекту, пропонуючи відвідувачам посібники з етики штучного інтелекту, конфіденційності та загального розуміння. Практичні демонстрації та партнерство з експертами збагачують громадську обізнаність і об'єднують малий бізнес із технологіями ШІ.

Оскільки бібліотеки 2024 року переходять від звичайних сховищ літератури до центрів цифрових ресурсів, доповнена реальність (англ. Augmented reality, AR) стає наступною трансформаційною бібліотечною технологією, яка відкриває нові горизонти в роботі, навчанні, іграх та взаємодії з довколишнім світом загалом, що робить візит до бібліотеки незабутнім. Серед переваг AR – бездоганне поєднання фізичного та цифрового світів. Окрім цього, AR легко інтегрується з фізичними бібліотечними фондами, що значно спрощує отримання потрібної інформації, послуг.

З погляду доступності та інклюзивності, досвід AR призначений для широкої аудиторії, включаючи людей з обмеженими можливостями. Цей аспект AR сприяє інклюзивності бібліотечних середовищ, забезпечуючи задоволення різноманітних потреб користувачів.

Ще одна помітна перевага впровадження AR – економічна ефективність, що робить цю технологію доступною навіть для бібліотек з обмеженим бюджетом. Доступність використання AR відкриває для широкого кола бібліотек можливість щодо покращення бібліотечних послуг.

Однак для повного розкриття потенціалу AR потрібна надійна технічна інфраструктура, вона має вирішальне значення. Тому ця вимога створює проблеми, особливо для бібліотек у недостатньо забезпечених районах, де обмаль ресурсів для впровадження нових технологій. Крім того, створення та підтримка AR-контенту вимагає часу та досвіду, що потребує стратегічного розподілу ресурсів, ретельного планування і технічного виконання, що також може потребувати додаткових резервів.

Зважаючи на те, що програми AR часто збирають дані користувачів, можуть виникати проблеми з конфіденційністю. Розв'язання цих проблем полягає у забезпеченні прозорої політики для відповідального та етичного використання інформації про клієнтів у контексті AR.

Нарешті, для ефективного використання програм AR відвідувачам і персоналу бібліотеки може знадобитися навчання. Це своєю чергою підкреслює необхідність освітніх ініціатив для ознайомлення користувачів із новими технологіями, гарантуючи, що вони зможуть повною мірою скористатися перевагами розширеного досвіду, пропонованого бібліотекою [1; 2; 3; 4; 5; 6].

Келлі Бенкс, директорка групи продажів бібліотек та інституцій компанії PressReader окреслила нові напрями розвитку бібліотек як «порталів до інформації, навчання та розваг», наголошуючи на необхідності якісного прориву в цій сфері. Основні тези фахівчині – на що слід звернути увагу та як діяти бібліотекам, щоб вони не втратили своєї ваги в спільнотах.

Зміна пріоритетів

Цифрова трансформація, яка відкрила перспективи запуску інноваційних технологій, змінила суспільство з приголомшливою швидкістю. Бібліотеки відчувають цей тиск, намагаючись не відставати від прогресу. Епоха, коли основною функцією установи було зберігання курних стосів книг, швидко відходить у минуле: відвідувачі очікують інтуїтивно зрозумілих і зручних цифрових просторів, особливо на них покладається молодь. Послуги мають трансформуватися разом із мінливими потребами користувачів, а це говорить про суттєву зміну пріоритетів у діяльності бібліотек.

Цифровий простір для всіх

Впровадження технологій штучного інтелекту (ШІ) надає бібліотекам можливість взяти на себе лідерство й стати надійним ресурсом для практичного та відповідального застосування генеративного ШІ. Експерти передбачають, що новітні технології – штучний інтелект, машинне навчання (ML) та обробка природної мови (англ. Neuro-linguistic programming, NLP) – стануть більш поширеними, вплетеними в тканину нашого повсякденного життя. Бібліотеки мають підготуватися до цієї нової реальності.

З часом цифрові послуги ставатимуть усе більш потрібними, а вебсайти та застосунки – першим контактом бібліотек зі своїми відвідувачами. Тому віртуальний простір слід ретельно спроектувати: як і фізичний, він має бути гостинним і доступним.

Медіа та цифрова грамотність

Вільний доступ до якісних засобів масової інформації завдяки передовим онлайн-медіасервісам – це один із критично важливих факторів, на який бібліотеки мають звертати увагу.

Особливо це важливо в наші часи, адже інформаційна економіка – це мінливий ландшафт, де цифровий контент циркулює вірусно, не відповідаючи

журналістським стандартам. Тепер бібліотеки мають можливість справді впливати та підтримувати навчання своїх відвідувачів протягом усього життя, допомагаючи членам спільноти розрізняти вірогідну інформацію та шкідливу дезінформацію.

Нові бібліотечні простори

Тенденція – багатофункціональні простори, що відповідають сучасним потребам громад. Деякі далекоглядні інституції вже втілили в життя свої інноваційні проекти, інші – тільки мріють про це.

Звісно, цифрові точки взаємодії бібліотек з аудиторією сьогодні важливі як ніколи, проте фізичні простори поки що нікуди не дінуться.

Сучасний дизайн бібліотек тяжіє до відкритих, експериментальних просторів, які пропонують набагато більше, ніж просто кімнати для читання. І хоча ця практика не є чимось мега-новим, пандемія COVID-19 внесла свої корективи. Так, проєктувальникам громадських просторів (якими є і бібліотеки) віднині доведеться враховувати, крім комфорту та функціоналу, посилені протоколи безпеки. Так, аби зменшити шкоду від надзвичайних ситуацій на кшталт епідемій у майбутньому, спеціалісти пропонують запровадити такий формат взаємодії з відвідувачами, як безконтактне обслуговування. До оригінальних ідей можна віднести «книжкові» мобільні телефони, які персонал бібліотеки залишає, приміром, біля полиць із книгами, аби зменшити кількість контактів віч-на-віч, не втрачаючи при цьому зв'язок із клієнтами. Це очевидний вибір, коли розумне планування залишає більше можливостей для соціального дистанціювання.

Після закінчення епідемії ковіду та зняття суворих обмежень чимало користувачів зазначали у своїх анкетах-опитувальниках, що бібліотека стала більше відповідати потребам, ніж це було раніше. Головна причина цієї позитивної оцінки роботи бібліотек лежить на поверхні: коли вимушений перехід на віддалену роботу, гібридну зайнятість тощо став для багатьох людей новою нормою, місцева бібліотека запропонувала безпечне, фінансово не обтяжливе місце для зосередженої праці та особистих зустрічей поза домом.

Далекоглядні інституції

Лише декілька цікавих кейсів – тих, які в багатьох на вустах.

Публічні бібліотеки Нью-Брансвіка (Канада)

У Канаді публічні бібліотеки прислухаються до потреб громади та захищають свою унікальну культурну спадщину, пропонуючи матеріали місцевими мовами корінних націй мікмак і воластокей-пескотомухкати, а також переймаються тим, щоби вебсайт бібліотеки, філій, облікові записи в соціальних мережах та інші цифрові ресурси якнайкраще відповідали потребам цих особливих груп населення.

Бодліанські бібліотеки (Велика Британія)

Бібліотеки Оксфордського університету (окрім головного корпусу бібліотека має 9 філій в Оксфорді) дуже цінують свою глибоку історію, яку для

зручності відвідувачів майстерно перенесли в сучасність. Так, науковці історичної Вестонської бібліотеки Бодліана можуть працювати в тиші інтер'єру в стилі Гогвортс, насолоджуватися лате в кафе на території закладу або спілкуватися з колегами в облаштованих для таких зустрічей комфортних приміщеннях. Бібліотека Вестона стала домом для Центру цифрової науки – фізичного та віртуального простору, який «сприяє інноваціям, співпраці та обміну знаннями у сфері цифрової науки».

Гельсінська центральна бібліотека Oodi (Фінляндія)

Як зразок сучасного дизайну, втілення успішної взаємодії держави та її громадян на шляху до свободи слова й демократії, Oodi служить традиційною бібліотекою для 100 000 книг, а також промоутером цифрової культури в регіоні. Бібліотека має свій театр, ресторан, крамниці, сімейний простір та безліч інших корисних опцій. Так, верхній поверх присвячено традиційним бібліотечним функціям, на середньому розташувалися міські майстерні та цифрові студії, а перший поверх служить багатофункціональним простором для виставок, кафе та кінотеатру [6; 7].

До слова, аналог знаменитої Oodi міг з'явитися в Україні, принаймні про це мріяли учасники громадської ініціативи «Полтавський батальйон небайдужих». Сучасний багатофункціональний простір – з відкритим офісом, куди люди зможуть прийти випити кави і попрацювати за комп'ютером, центром навчання для дітей, музеєм, майданчиком для семінарів, виставок та конференцій – планувалося створити на базі старої карамельної фабрики в Полтаві. Але пандемія ковіду та широкомасштабне вторгнення росії в Україну завадили втіленню цього амбітного проєкту [8].

Публічна бібліотека Тяньцзінь-Бінхай (Китай)

У 5-поверховій будівлі бібліотеки, спроектованій у формі гігантського ока, розміщуються каскади із книжковими полицями, які можуть використовуватися і як сходи, і як місця для сидіння. «Книжкові полиці – це великі простори для сидіння і вони одночасно забезпечують доступ до верхніх поверхів. Кути та вигини призначені для різноманітного використання простору, наприклад, читання, відпочинку, зустрічей та спілкування. Разом вони утворюють „око” будівлі: побачити і бути побаченим», – пояснив ідею проєкту Вінні Маас, архітектор, співзасновник нідерландської студії MVRDV. За словами дизайнерів, заклад працює за принципом нескінченної книжкової шафи. Щоправда, книжки не справжні, а намальовані, бо керівництво бібліотеки не ризикнуло виставляти фізичні носії на відкритому просторі. Фонд з понад 1 млн видань розмістився в інших приміщеннях бібліотеки [7; 8].

Виклик і можливість

Попри бонуси в довгостроковій перспективі, сьогодні будь-який крок уперед – це виклик і потрясіння для бібліотек та їхніх команд, особливо в умовах постійного зменшення бібліотечних бюджетів. Але якщо в бібліотеках наважаться

відмовитися від застарілих моделей і почнуть мислити креативно, установи зможуть успішно трансформуватися, причому разом зі своїми спільнотами.

«Можливо, відповідь напрочуд проста: щоб залишатися актуальними, бібліотекам потрібно прислухатися до своїх клієнтів. Якщо це вдасться, бібліотеки набудуть неабиякої цінності», – підсумовує Бенкс [6].

Бібліотека – це бренд, наголошують експерти, й чим скоріше керманічі бібліотек це зрозуміють, тим більше буде шансів досягти успіху.

Микола Маляров (Канада), генеральний директор компанії PressReader та великий прихильник бібліотек зауважує, що єдині, хто може врятувати бібліотеки, це самі бібліотеки, які повинні взяти на себе відповідальність за те, щоб їхні двері були відчиненими, світло увімкненим, а ресурси та послуги доступними й актуальними. Бібліотека – це бренд, який, на жаль, дуже часто страждає через застарілу бюрократичну систему.

«Бюрократія не заохочує сміливі думки та дії, а старі припущення ставляться під сумнів лише тоді, коли організація натикається на стіну. Це схоже на вашу бібліотеку? Настав час зруйнувати принципи бюрократії та прийняти підприємницьке мислення, віддане інноваціям», – зазначає експерт.

Найперше бібліотеки повинні активно сприймати зміни, зокрема підживлювати нові ідеї, урізноманітнювати продукти та послуги, загалом мислити нестандартно, експериментувати та, що важливо, шукати нові способи монетизації своїх активів і талантів.

По-друге, працівники бібліотеки повинні отримувати знання та навички в галузях поза межами своєї дисципліни; бути готовими до потенційного зникнення, проте «залишатися безстрашними, щоб відмовитися від застарілих уявлень та відродити нове».

І третє – вони мають узяти на себе відповідальність за своє майбутнє та прийняти той факт, що «фінансування не є правом – це подарунок».

«Жоден бізнес, організація чи установа ХХІ століття не може продовжувати жити в минулому і сподіватися на краще майбутнє. Бібліотеки повинні мислити як бренд, діяти як бренд і продавати свою цінність, як це роблять успішні бренди... Їм потрібно замінити „збір коштів” на „генерування доходу”, аби нагадати собі та іншим, що вони займаються бізнесом, інвестуючи у свою громаду, її сталість і майбутнє», – підкреслює директор PressReader.

У бібліотечному світі відвідувачів навчили, що ресурси є безплатними, тож намагатися стягувати плату за користування її ресурсами зараз було б марною тратою сил і часу. Це також суперечить принципам бібліотек – доступ до контенту має бути безплатним.

«Але це не так і не має бути так, оскільки плата за допоміжні послуги – це механізм виживання», – наполягає Маляров.

На щастя, бібліотеки починають це усвідомлювати. Натомість більшість із них стягуючи плату за такі речі, як друк, ксерокопіювання, сканування та

оцифрування, не усвідомлюють, що жодна з цих послуг не є цінною продукцією, яка могла б принести зараз таку потрібну бібліотекам готівку.

Часто бібліотечні приміщення здаються в оренду компаніям та приватним особам для проведення заходів, або з метою створення коворкінгів. Але більшість із цих просторів обмежені щодо технологічної оснащеності, естетики та комфорту, тож не надто мають попит. Тому краще знайти кошти на переоснащення і запропонувати відвідувачам робочі простори преміумкласу, які можна порівняти зі світовим брендом WeWork (США), бізнесом, який процвітає.

Щоб звільнити місце для подібних проєктів, доведеться ризикнути, зокрема скоротивши площі фізичних ресурсів бібліотеки, як-от книжкові зібрання.

«Як не прикро, але все одно це станеться з часом, оскільки цифрові технології перемагають», – каже гендиректор PressReader.

Маляров закликає бібліотечну спільноту бути проактивною, на його думку, для цього є багато можливостей.

Якщо говорити про оренду, то чому б не взяти напрокат оригінальні предмети мистецтва, музичні інструменти, дрібну оргтехніку, караоке?

А як щодо того, щоб звільнити місце для кав'ярні, ресторану чи іншого привабливого споживчого бізнесу, щоб залучити більше користувачів і водночас заробити гроші – стабільний дохід, який може фінансувати додаткові бібліотечні послуги чи наймати персонал?

Чому б не запропонувати любителям історії екскурсії містом? Статистика свідчить, що люди готові більше платити за враження, ніж за речі. Зрештою бібліотекарі мають величезний досвід у багатьох сферах, і ці знання можна було б використовувати продуктивніше, наприклад, запропонувати користувачам послуги репетиторства, провести якесь тематичне дослідження або запропонувати цікаві їм заняття за окрему плату? [9].

На сміливий крок наважилося колись керівництво Принстонської публічної бібліотеки (PPL), штат Нью-Джерсі, США. Установа, що сягає корінням у 1812 рік, розпочала процес свого ребрендингу на початку 2000-х, коли деякі з її традиційних послуг, якими насправді є багатовікові функції бібліотеки, стали неактуальними й здавалося, що пошук інформації через інтернет зробив стоси друкованих довідників нікому не потрібними. Мережі книжкових магазинів припиняли роботу, до того ж сама природа читання еволюціонувала. Так, 2002 року опитування Gallup показало, що 18 % американців не прочитали жодної книги за останній рік, що більш ніж удвічі погіршило показник 1979 року. Тож бібліотека не могла продовжувати працювати лише як транзакційний постачальник книг.

У результаті реорганізації 2004 року двері відкрила зовсім інша установа – з кафе (багато хто вважав це божевіллям на стадії планування), книжковим магазином, громадською вітальнею, зоною відпочинку тощо. Це був ризикований

вибір, але керівництво бібліотеки тоді думало про те, що саме вони мають зробити, щоб прийняти наступне покоління користувачів.

«Це однаково діє як для бібліотеки, так і для технологічної компанії чи роздрібного продавця – думайте про те, як змінюється поведінка людей, що вони шукають, хто ваші конкуренти. І що треба робити, щоб ваша організація стала невіддільною частиною життя спільноти», – сказав Леслі Бергер, тодішній директор бібліотеки, а зараз він є консультантом.

Серед багатьох бонусів, які пропонує своїм відвідувачам PPL: паркінг; невеликий магазин вживаних книг, причому книги на першому поверсі розташовані «по сусідству», тобто у вільному доступі – як у книгарні; повсюди облаштовані зони для відпочинку та роботи; станція для прослуховування вінілових платівок із навушниками, створена в партнерстві з місцевим магазином вживаних платівок; дошки оголошень висвітлюють у середньому сім щоденних подій – від фільмів і лекцій до різноманітних курсів; коворкінг, який конкурує з комерційними пропозиціями на ринку, відповідає головній меті бібліотек сучасності – стати «місцем спільноти» та «партнером у навчанні протягом усього життя».

Водночас бібліотека не відмовилася від того, що люди вважають бібліотекою у традиційному розумінні. Її відвідувачі все ще звертаються до бібліотечних фахівців, коли не можуть знайти інформацію самостійно, проаналізувати матеріал, або зробити якесь дослідження.

«Книги, читання теж нікуди не зникли. Навпаки, люди зараз читають більше, і хоча це можуть бути різні формати, наприклад, аудіокниги, користувачі бібліотеки чітко дають зрозуміти, що вони ще не закінчили з книгами», – наголошує Бретт Бонфілд, директор Прістонської публічної бібліотеки (2016–2019), фахівець у галузі бібліотекознавства, ІТ та фандрейзингу. Він зазначає, що впровадження інновацій вимагає багато мужності, бо це складно не лише з погляду зміни бізнес-моделі, а й культурних трансформацій. Однак «це не означає, що потрібно починати з нуля; це означає перетворення того, що вже існує, на щось краще» [10].

Необхідність всіляко підкреслювати унікальну цінність бібліотеки – як доступного простору для навчання, співпраці та дозвілля – ще ніколи не була такою критичною. Розуміючи, що бібліотека завжди має бути відображенням потреб і уявлень спільноти, варто думати не лише про її смислове наповнення, але й про розумну організацію простору. У цьому питанні бібліотеки наразі активно конкурують з комерційними установами, які прагнуть до гнучкості та багатофункціональності для досягнення власних цілей.

Що таке багатофункціональний простір? Його можна описати як інтеграцію різних функцій. На етапі планування неможливо передбачити всі кейси, з якими доведеться працювати в майбутньому, але підхід до проектування бібліотечного простору з точки зору маркетингових технологій, які зокрема

передбачають гнучкість і адаптивність, дозволить легше модифікувати та інтегрувати нові функції.

Якщо говорити про гнучкість, то її, звісно, буде легше забезпечити на великому відкритому просторі, ніж у будівлі з кількома окремими кімнатами. Варіант з відкритим простором передбачає створення тимчасових зон за допомоги розсувних дверей, пересувних перегородок і меблів, які додають відчуття комфорту. Натомість вбудовані елементи та стаціонарні меблі значно обмежать гнучкість, вони повинні використовуватися лише за відсутності альтернатив.

Також багато бібліотек відчуває зміни попиту на свої послуги з боку відвідувачів у залежності від часу доби, днів тижня тощо. Це ускладнює планування функціональних зон, особливо якщо бібліотека невелика. Гнучке використання простору – коли кімнати для проведення нарад перетворюються на додаткові місця для читання і роботи за комп'ютером, меблі та стелажі пересуваються в залежності від потреб – допомагає подолати складності, пов'язані з браком місця для різноманітних активностей.

Насправді для забезпечення широкого спектра активностей простір має бути багатофункціональним. Наприклад, таким, який здатний вмістити повноцінний сучасний робочий день: отримати доступ до безкоштовного Wi-Fi, переглянути вебінар, відсканувати потрібні документи тощо. Як бачимо, бібліотекам потрібні електронні пристрої, їхня наявність виходить на перший план [11; 12; 13].

Що ж визначає публічну бібліотеку як «сучасну»? Передова архітектура та інноваційний дизайн? Це, звичайно, лише частина рівняння. Річ у тім, що публічна бібліотека ніколи не була просто місцем для перегляду книг, особливо в XXI столітті.

Наші уявлення про ідеальний дизайн бібліотеки розвиваються разом із зростанням і зміною потреб відвідувачів. Якщо місцева бібліотека має бути головним осередком та критично важливою частиною соціальної інфраструктури громади, як кажуть, бібліотечні простори повинні задовольняти потреби якнайширшого кола користувачів.

Незалежно від того, чи знаходиться вона в новій будівлі, чи в оновленій старій, сучасна бібліотека, ймовірно, міститиме приміщення для зустрічей та спілкування, читальну зону, творчі майстерні, зони для дітей, старшого покоління, підлітків, екологічний освітній центр чи лабораторію із розробки ігор, причому кожен із цих просторів організовано таким чином, щоб максимізувати енергоефективність та використання природного освітлення.

Сучасний простір для зосередженості

У найкращому вигляді сучасна бібліотека має бути місцем для зосередженості, де відвідувачі можуть відпочити від стресу повсякденного життя, розвивати увагу та навички концентрації.

Еліф Тіназтепе, партнер і головний дизайнер Schmidt Hammer Lassen Architects, розповідаючи про те, як покращити дизайн публічних бібліотек, нагадує, що дизайн бібліотеки має підтримувати здоров'я та добробут особистості та суспільства в цілому. Зрештою, публічна бібліотека – це не лише місце для навчання, роботи та зустрічей з іншими, але й місце для перебування «тут і зараз», в теперішньому моменті, і це одна з основних ідей більшості практик усвідомленості.

Коли йдеться про новий дизайн публічної бібліотеки, важливо сформулювати для себе питання:

Як спроектувати безпечні та гостинні місця для зустрічей, щоб забезпечити гендерну рівність?

Приміщення, де, незалежно від здібностей чи обмежень (наприклад, особи з інвалідністю), усі мають однаковий рівень якості досвіду?

Чи може правильно спроектований простір підтримувати психічне здоров'я відвідувачів тим, як ми використовуємо денне світло, тим, як ми робимо його комфортним і безпечним для людей з певними проблемами?

Використання технологій для покращення послуг

На вебсайті Американської бібліотечної асоціації (ALA) зазначено, що «бібліотеки, як борці за навчання впродовж життя, є місцем, де можна задовольнити свою допитливість, отримати доступ до технологій і дослідити нові ідеї, хобі та кар'єру». Надаючи доступ до своїх ресурсів, бібліотеки пропонують життєво важливий простір для безперервного особистісного розвитку.

Поряд із продуманою та екологічною архітектурою та дизайном інтер'єру, еволюція сучасних бібліотек була сформована цифровою трансформацією. 2024 року більшість установ почали активно використовувати технології для вдосконалення та розширення спектра нових бібліотечних послуг, які вони можуть запропонувати своїм користувачам.

Ось кілька прикладів ініціатив цифрової трансформації в публічних бібліотеках:

Розширені цифрові ресурси

Багато бібліотек розширили свої фонди, включивши в них цифрові книги, аудіокниги та інші цифрові ресурси. Клієнти можуть позичати та завантажувати багато з цих матеріалів віддалено, сприяючи доступності та зручності.

Зростаюча кількість бібліотек також пропонує цифрові новинні платформи, такі як PressReader, що дозволяє користувачам знаходити потрібні газети та журнали з доступом до тисяч публікацій, включаючи глобальні, національні та місцеві назви, що охоплюють широкий спектр інтересів.

Онлайн-каталоги та системи бронювання

Сучасні бібліотеки часто використовують системи онлайн-каталогів, які спрощують процес замовлення літератури, дозволяючи користувачам шукати, резервувати та оновлювати матеріали, не виходячи з дому.

Платформи електронного навчання

Бібліотеки використовують платформи електронного навчання, щоб пропонувати онлайн-курси, підручники та інші освітні ресурси. Це сприяє навчанню протягом усього життя та дає користувачам можливість набути нових навичок.

Віртуальне програмування та події

Бібліотеки часто проводять віртуальні та гібридні заходи, книжкові клуби та семінари з використанням платформ для відеоконференцій, таких як Zoom. Це не тільки розширює охоплення бібліотечних програм, але й обслуговує відвідувачів, які можуть зіткнутися з географічними обмеженнями або обмеженнями мобільності.

Програми цифрової грамотності

Бібліотеки відіграють вирішальну роль у просуванні цифрової грамотності. Вони пропонують семінари та тренінги, щоб допомогти відвідувачам орієнтуватися в цифровому ландшафті, ефективно використовувати онлайн-ресурси та розвивати основні навички.

Це один зі способів, за допомогою якого бібліотека заохочує до отримання «цифрового громадянства», яке Канадський центр цифрової медіаграмотності MediaSmarts визначає як здатність безпечно й відповідально орієнтуватися в цифровому середовищі, а також бути його активними учасниками.

Технологія RFID

Бібліотеки використовують технологію радіочастотної ідентифікації (англ. Radio frequency identification, RFID) для ефективного управління запасами, систем самообслуговування та безпеки. Це покращує загальний досвід бібліотеки, скорочуючи час очікування та покращуючи ефективність роботи.

Аналітика даних для прийняття рішень

Бібліотеки використовують інструменти аналізу даних, щоб отримати інформацію про уподобання та моделі поведінки відвідувачів. Це допомагає бібліотечному персоналу приймати зважені рішення щодо розподілу ресурсів і покращення послуг.

Мобільні програми

Бібліотеки часто розробляють мобільні програми, які дозволяють користувачам отримувати доступ до бібліотечних послуг, вести пошук у каталогах і керувати своїми обліковими записами зі смартфонів або планшетів. Це покращує взаємодію з користувачем, підтримуючи його доступ до інформації у будь-який час та в будь-якому місці.

Співпраця з навчальними закладами

Публічні бібліотеки все більше співпрацюють зі школами та університетами, щоб забезпечити безперебійний доступ до навчальних матеріалів. Це сприяє розвитку культури навчання в суспільстві.

Цифрове архівування та збереження

Деякі бібліотеки оцифровують свої колекції, зокрема історичні документи та місцеві архіви, роблячи їх доступними в інтернеті для дослідження та вивчення ширшою аудиторією.

Завдання та рішення

Цифрова трансформація є безперервним процесом, і бібліотеки продовжують досліджувати інноваційні способи інтеграції технологій – таких, наприклад, як віртуальна чи доповнена реальність – у свої послуги, щоб задовольнити зростаючі потреби своїх громад.

Ось деякі рішення, які сучасні бібліотеки можуть розглянути для покращення своїх послуг, залучення спільноти та збереження актуальності в епоху цифрових технологій:

Залучення громади

Рішення: зміцнювати зв'язки з місцевою громадою, організовуючи більше заходів, майстер-класів і книжкових клубів.

Як? Використовуйте соціальні медіаплатформи, щоб спілкуватися з членами й тримати їх в курсі різноманітних заходів бібліотеки.

Інклюзивність і різноманітність

Рішення: взяти на себе зобов'язання урізноманітнити колекцію бібліотеки, щоб представити широкий спектр голосів і думок.

Як? Впроваджуйте програми, які сприяють інклюзивності, такі як культурні заходи та дискусії з соціальних питань. Проведення заходу в бібліотеці – це ще один чудовий спосіб підсилити голоси, які інакше можна було б не почути.

Програми медіаграмотності

Рішення: розробити та популяризувати програми, які покращують навички медіаграмотності для всіх вікових груп.

Як? Багато бібліотечних установ пропонують навчальні програми з медіаграмотності, розроблені для того, щоб озброїти користувачів навичками розрізняти справжню інформацію та підроблений вміст. За допомогою воркшопів, семінарів та особистих дискусій бібліотекарі допомагають користувачам розвивати навички, щоб стати поінформованими та активними громадянами.

Гнучкі простори

Рішення: оцінити та змінити конфігурацію фізичних просторів для гнучкого використання, включаючи робочі простори для спільної роботи, тихі навчальні зони та робочі місця.

Як? Подумайте над тим, чи не варто додати зручніші сидіння або інші складові комфортного перебування в приміщенні, щоб залучити різноманітну аудиторію. Але пам'ятайте, що найкращий дизайн бібліотеки – це той, який допомагає відвідувачам отримати доступ до вмісту та послуг, які їм найбільше потрібні. Крім того, один із найефективніших способів, якими сучасна бібліотека може служити своїй громаді, – зробити громадські місця доступними, щоб люди

могли збиратися разом і ділитися ідеями, працювати над проектами чи просто розважатися.

Ініціативи сталого розвитку

Рішення: запровадити екологічні практики, такі як зменшення використання паперу, сприяння переробленню та впровадження енергоефективних технологій і екологічного дизайну.

Як? Бібліотеки є чудовим прикладом сталого розвитку в дії: відвідувачі користуються книгами та іншими матеріалами, а потім повертають їх до бібліотеки для інших членів спільноти. Бібліотеки також можуть проводити заходи, виставки чи семінари з екологічної стійкості та екологічно свідомого життя.

Безпека та конфіденційність даних

Рішення: надати пріоритет безпеці та конфіденційності даних відвідувачів, регулярно оновлюючи засоби кібербезпеки.

Як? В Американській бібліотечній асоціації наголошують, що захист приватного життя відвідувачів є головним принципом і однією з основних цінностей бібліотечної професії. Насправді ALA закріпила право на приватність у статті VII Білля про права бібліотек.

Зокрема, у цій статті йдеться, що всі люди, незалежно від походження, віку, раси чи поглядів, мають право на приватність і конфіденційність користування бібліотекою. Бібліотеки повинні пропагувати, інформувати та захищати конфіденційність людей, захищаючи всі дані про використання бібліотеки, включаючи особисту інформацію.

Для бібліотек важливо навчати співробітників і відвідувачів важливості безпеки даних і того, як бібліотека захищає особисту інформацію.

Віддалений доступ і послуги

Рішення: вдосконалити онлайн-сервіси, щоб забезпечити віддалений доступ до бібліотечних матеріалів і послуг.

Як? Розгляньте можливість розширення віртуальних довідкових служб і онлайн-програмування, щоб охопити ширшу аудиторію. Це чудовий спосіб надати доступ до цінних ресурсів та розваг спільноті за межами фізичної філії.

Постійне навчання персоналу

Рішення: переконатися, що бібліотекарі та інші співробітники продовжують оновлювати свої навички, щоб краще обслуговувати відвідувачів бібліотеки та широкий загал.

Як? Інвестуйте в постійний професійний розвиток бібліотечного персоналу, щоб тримати його в курсі нових тенденцій, технологій і передового досвіду сучасних бібліотечних послуг [14].

Хоча багатьом подобається, якою стала бібліотека XXI століття, її еволюція неминуче триватиме. Зрештою, коли потреби суспільства постійно змінюються, змінюватиметься й бібліотека, яка їх обслуговує.

Схоже, що в найближчі 10 років ми бібліотеку не впізнаємо – головним чином через природу вмісту. Оскільки цифрові або онлайн-формати доступу до інформації і далі набиратимуть популярності, просторова потреба у розміщенні книжкових зібрань зменшиться, даючи бібліотекарям можливість менше приділяти уваги базовому зберіганню книг і більше зосереджуватися на досвіді користувача.

Як може виглядати бібліотека 2030 року, розмірковує Келлі Бенкс.

Вона зауважує, що на противагу традиційній тиші в бібліотеці, яка допомагає деяким людям зосередитися за читанням, навчанням тощо, все більше науковців усвідомлюють цінність спільного обговорення та соціальної рефлексії для продуктивності. Науковці навіть виявляють, що деякі люди більш продуктивні з фоновим шумом. Ось чому бібліотеки майбутнього можуть запропонувати більше простору для розмов або спілкування, схожого на кав'ярні, на додаток до традиційних тихих зон.

Книги та спеціальні матеріали завжди залишатимуться важливою частиною бібліотечних послуг, але сенс їхнього розміщення на першому плані, ймовірно, зменшиться, оскільки бібліотеки звільнять місце для інших функцій, інструментів і форматів.

Яскравим прикладом цієї тенденції є бібліотека Idea Exchange, Кембридж, Канада, яка віднесена до категорії безкнижних. Натомість цей сучасний громадський простір підтримує та надихає людей на читання, навчання, дослідження мистецтва та інноваційних технологій. Навіть коли бібліотека закривається, її клієнти можуть безкоштовно переглядати електронні та аудіокниги, фільми тощо. І це дуже важливий аспект, який пов'язаний як з адаптивністю, так і з розширенням впливу бібліотек. Адже проблема в тому, що велика кількість людей хочуть мати доступ до ресурсів бібліотеки ввечері, коли вона не працює. Доступ у неробочий час і без участі персоналу бібліотеки – це неймовірна можливість [15; 16; 17].

Слід зауважити, що безкнижні бібліотеки (публічні, академічні, шкільні) – це ті, в яких немає друкованих видань, і які пропонують цілковито цифрові колекції літературних творів та інших наявних у фондах бібліотеки матеріалів.

За останнє десятиліття завдяки системним змінам у засобах та методах передачі та отримання інформації – цифровізації – кілька великих бібліотек успішно відмовилися від фізичних книг. Бібліотеки без книг часто розглядаються як потенційна модель для майбутніх бібліотек – з модернізацією, збільшеною доступністю простору та нижчими витратами. Однак і вони стикаються з великою кількістю проблем.

Так, 2002 року в Бібліотеці регіону Санта-Роза в Тусоні, штат Аризона, США, чиновники вирішили подолати цифровий розрив у спільноті, запропонувавши бібліотеку лише у цифровому форматі. Однак з плином років

жителі, стомлені електронікою, почали вимагати, щоб до колекції бібліотеки були додані справжні, паперові книги.

Проблеми з відкритим доступом та авторським правом також обмежують можливості бібліотек без книг, оскільки більшість цифрового контенту, як і раніше, недоступна для запозичення в інтернеті. До того ж багато важливих носіїв інформації ще не оцифровані.

Чимало відвідувачів бібліотек усе ще опираються ідеї «звільнити більше місця для технічних центрів, читальних зал, кімнат для зустрічей та проведення культурних заходів», надаючи перевагу бібліотеці в її традиційному форматі [18; 19; 20].

Водночас, якщо розглядати це через призму екологічності (зокрема зменшення використання паперу) та забезпечення інклюзивності, то якраз вищезгадана «безкнижна» Idea Exchange відповідає всім цим умовам, пропонуючи зручні формати для читання, навчання та дозвілля, наприклад: книги з великим шрифтом, який зручніший для ока, ніж традиційні друковані книги; аудіокниги; книги для хворих на деменцію – в них використовуються такі методи, як спеціальні шрифти та інтервали, навігаційні підказки, а також вони містять більше зображень, щоб сприяти запам'ятовуванню та полегшувати перегляд історій; набори для пам'яті – вони забезпечують заняття для людей із хворобою Альцгеймера, втратою пам'яті та іншими неврологічними проблемами та осіб, які за ними доглядають; світлотерапевтичні лампи теж є в бібліотеці – для тих, хто страждає від сезонного афективного розладу (SAD) [21].

Це час глибоких змін, особливо це відчують публічні бібліотеки. Багато з них усвідомлюють, що необхідно розвивати свої програми, послуги та навіть операційні моделі, якщо вони хочуть залишатися актуальними. А ще, якими б перспективними не здавалися ці новітні напрями розвитку технологій, бібліотекарі не можуть не хвилюватися за свої бюджети, які ще ніколи не були такими обмеженими.

Втім, варто замислитись про ефективність бюджетних витрат сна залучення користувачів до фізичного простору бібліотеки, адже роль цієї установи в громаді не закінчується, коли за відвідувачами закриваються двері. Оскільки вимоги та поведінка читацької аудиторії змінилися, бібліотечні пропозиції також повинні адаптуватися.

В епоху цифровізації бібліотеки можуть стати інформаційним порталом до широкого спектра авторитетних, надійних джерел, куруючи величезну кількість інтернет-вмісту й роблячи його доступним для відвідувачів на місці та віддалено. Так, увійшовши за допомоги своєї бібліотечної картки, користувачі можуть насолоджуватися високоякісним контентом цифрових платформ, таких, наприклад, де можна подивитися документальні стрічки або незалежне кіно. Деякі бібліотеки пропонують власникам карток доступ до навчальних платформ, як-от Skillshare і Udemy, руйнуючи цим бар'єри, які заважають людям отримати

професійні навички та нові хобі. Інші вже оцифрували свої книжкові фонди, щоб користувачі могли читати книги вдома.

Публічним бібліотекам дедалі більше потрібно буде виділяти коштів на технології, які сприятимуть досягненню медіаграмотності та освітніх цілей серед тих, хто не відвідує бібліотеки особисто. У цьому контексті слушно згадати про технології штучного інтелекту (ШІ).

Так, у жовтні 2023 року Рада міських бібліотек (ULC), центр інновацій та впливу провідних систем публічних бібліотек Північної Америки, опублікувала доповідь про те, як публічні бібліотеки можуть підготуватися до швидкої інтеграції штучного інтелекту в бібліотечні послуги, ресурси та процеси, починаючи від використання швидких інженерних навичок співробітників і закінчуючи використанням ШІ для підвищення інформаційної грамотності.

Бути першими в розвитку технологій – загальноприйнята позиція для бібліотек. А швидке зростання генеративних технологій штучного інтелекту, таких, наприклад, як ChatGPT, зробило цю тему актуальною для багатьох керівників бібліотек.

«Оскільки генеративні інструменти штучного інтелекту стають доступнішими, ефективнішими та дешевшими, у бібліотек з'являються нові можливості для лідерства», – сказав президент і генеральний директор ULC Брукс Рейнвотер. «Хоча існує постійне занепокоєння щодо того, що штучний інтелект використовується для дезінформації, перед нами відкривається безліч можливостей. Це включає відповідальні програми, які підвищують ефективність, пришвидшують спілкування та служать корисним інструментом для демонстрації та перевірки бібліотечних послуг і ресурсів».

У звіті ULC розглядається, як бібліотеки можуть підготуватися до швидкої інтеграції штучного інтелекту в бібліотечні послуги, ресурси та операції. До звіту також входять думки керівників бібліотек Бостона, округу Малтнома (Орегон), Нью-Йорка, Пало-Альто, Сан-Франциско та Сан-Хосе.

Рекомендації ULC щодо інтеграції Generative AI у публічних бібліотеках:

- Перейдіть від інформування до практичного застосування, наприклад, використання інструментів штучного інтелекту для покращення продуктивності роботи в бібліотеках і розробці програм.

- Використовуйте оперативні інженерні навички бібліотечних професіоналів, які вже навчені, знаходити масиви інформації за допомогою ключових слів або фраз.

- Підвищуйте інформаційну грамотність персоналу та відвідувачів за допомоги практичного використання штучного інтелекту, наприклад, семінарів, на яких учасники навчаються створювати короткі історії та вірші за допомогою штучного інтелекту.

- Створіть орієнтовану на III мережу цифрового включення, щоб забезпечити справедливий доступ до економічних переваг нових технологій на базі III.

- Виступайте за відповідальне використання штучного інтелекту, щоб гарантувати, що ці досягнення принесуть користь суспільству в цілому, а також слугуватимуть збереженню базових стандартів освіти, інновацій та доступу до інформації [23; 24].

Та попри користь, яку бібліотеки приносять суспільствам, у світі ці установи все ще знаходяться під ударом, постійно стикаючись з атаками з боку тих, хто хоче їх змінити чи контролювати відповідно до своїх інтересів.

«Ми не повинні дивуватися, коли політики та інші критики, виходячи з власних корисливих інтересів, починають запитувати, чи потрібні сьогодні бібліотеки. Адже в інтернеті – тони безкоштовного контенту, і саме там проводить час молодь. Давайте просто перемістимо весь контент і спільноти онлайн, пропонують вони», – зауважує гендиректор компанії PressReader Микола Маляров.

2018 року економіст Панос Мурдукутас написав статтю для Forbes, в якій говорилося, що бібліотеки застаріли хоча б тому, що вони не мають аналізу ефективності витрат, які демонстрували б рентабельність інвестицій у них. «Це, звичайно, не відповідає істині. Проводити такий аналіз є частиною роботи співробітників бібліотеки, і я особисто знаю про це», – підкреслює очільник PressReader.

У своїй статті Мурдукутас запропонував знести всі бібліотеки та замінити їх офісами Amazon. Обурення бібліотечних фахівців та прихильників бібліотек у соціальних мережах було настільки гучним, що Forbes видалив статтю та вибачився.

У березні 2023 року у відомій канадській газеті було опубліковано думку видавця та головного редактора National Post про те, що фінансові проблеми незалежних книгарень та письменників виникають з вини публічних бібліотек.

На щастя, каже керівник PressReader, здоровий глузд узяв гору й кривдник бібліотек отримав чимало достойних відповідей.

Чи послуги бібліотек є послугами першої потреби?

Коли в 2008 році впала економіка, «другорядні» послуги першими потрапили під скорочення фінансування. Під час останньої великої рецесії США зникло понад 270 публічних бібліотек. Якщо врахувати кількість закритих філій бібліотек, цифри були б значно вищими. На щастя, коли економіка поновилася, бібліотеки почали повільно відроджуватися. 2018 року їхня кількість повернулася до показників 2007 року.

У Великій Британії ситуація була ще більш жахлива. З 2010 до 2019 року жителі Сполученого Королівства втратили 773 бібліотеки через припинення фінансування. Це було і залишається руйнівною тенденцією, якою, здається, немає

кінця. З 2005 року зникло 40 % бібліотечних робочих місць (10 000). У результаті, в багатьох бібліотеках, що вижили, бібліотечних фахівців замінили 50 000 добровольців – люди, які бажають допомогти своїй бібліотеці, але часто не мають жодного досвіду в бібліотечній справі.

Ще 2016 року німецька компанія Statista, що спеціалізується на ринкових та споживчих даних, провела дослідження щодо того, як закриття публічних бібліотек вплине на сім'ї та спільноти у США. З'ясувалося, що 66 % респондентів вважають, що закриття їхньої місцевої бібліотеки негативно вплине на їхню спільноту.

І справа не в тому, що людям, які залишилися без місцевої бібліотеки, доведеться купувати книги, хоча таких, мабуть, також буде багато. Головне, їм не вистачатиме їхньої громадської вітальні – безпечного суспільного простору, де їм раді, де вони можуть спілкуватися з іншими відвідувачами, отримувати корисні поради та почуватися причетними.

Ліцензований сімейний терапевт Лія Есгуерра з Публічної бібліотеки Сан-Франциско, яка і запровадила термін «суспільна вітальня», назвала її «одним з останніх бастионів демократії та одним із небагатьох місць, куди люди дійсно можуть прийти незалежно від того, хто вони» .

Ключова роль у соціальній інфраструктурі

Далеко не в усіх бібліотеках США є соціальні працівники. У тих, де їх немає, бібліотекарі витрачають більше часу на надання соціальних послуг, ніж на роботу з книгами та читачами. Вони займаються консультуванням, програмами допомоги нужденним, розміщують безхатченків, годують голодних, допомагають з пошуком роботи та оформленням посібників, і цьому списку немає кінця.

Завідувачка Публічної бібліотеки Ванкувера (VPL) Крістіна де Кастелл прагматично ставиться до розвитку бібліотек у напрямі збільшення їхньої зони відповідальності. Так, співробітники її бібліотеки проходять навчання тому, як працювати і бути чуйними з уразливими групами населення. Вони також часто займаються інформаційно-роз'яснювальною роботою, приходячи до дитячих садків у різних кварталах міста, щоб допомогти дітям навчитися читати, або доставляють бібліотечні матеріали до будинків для літніх людей.

«Скорочення фінансування певних програм, чи то психічне здоров'я, чи юридична допомога, чи інші форми соціальної підтримки, призвело до того, що люди почали звертатися до бібліотек, – каже де Кастелл. – Отже, тепер ми надаємо набагато більше послуг, ніж 20 років тому». Проте за таких умов не всі бібліотекарі здатні впоратися зі стресом.

«Щоб сьогодні працювати в бібліотеці, потрібно бути соціальним працівником, співробітником служби екстреного реагування, захисником знедолених та людиною з дуже товстою шкірою», – написала в Los Angeles Times Аманда Олівер, магістр бібліотечного факультету з дев'ятирічним досвідом роботи в школах та публічних бібліотеках.

Важливі та потрібні

Влітку 2020 року було проведено опитування користувачів та членів Американської бібліотечної асоціації про пріоритети в роботі бібліотек після пандемії. Для 82 % респондентів пріоритетом є усунення нерівності у доступі до технологій. 65 % заявили, що бібліотеки повинні приділяти більше уваги громадським та соціальним послугам, зокрема підтримці тих, у кого немає доступу в інтернет, та безпритульних, яким потрібне безпечне та комфортне середовище хоча б на кілька годин.

Назад у майбутнє

Американський соціолог Ерік Кліненберг розповів історію про те, наскільки важливими є бібліотеки, і як, на жаль, їх недооцінюють у світі.

2013 року адміністрація президента США Барака Обама призначила Кліненберга головою дослідницького відділу багатомільярдного міжнародного конкурсу Rebuild by Design. Соціолог, зокрема, брав участь у розробці проєктів зі створення стійкої інфраструктури Нью-Йорка у разі стихійного лиха.

Команда розробників звернулася до Кліненберга з фантастичною, на їхню думку, ідеєю – створити зовсім новий прототип будівлі та назвати його «Стійким центром». У подальших планах цей проєкт можна було б масштабувати і реалізувати по всій країні й, навіть, по всьому світу.

Ось у чому полягала ідея розробників:

«Уявіть, що у вас є громадська будівля, розташована поряд із будинками мешканців району. Вона буде відкритою п'ять, шість чи сім днів на тиждень і матиме постійних співробітників, які радо зустрічатимуть усіх мешканців цього району. Двері будуть завжди відчинені, щоб люди знали, що на них чекають і їм раді. Особлива увага приділятиметься молоді та людям похилого віку, які тісно пов'язані з районом, в якому вони живуть.

Для молоді буде передбачено низку спеціальних програм, у тому числі заняття з читання, мовні курси, ігри та уроки малювання. Також тут буде багато ігрових майданчиків. Для дорослих, які приводять до центру дітей та літніх людей, буде безкоштовний Wi-Fi, комп'ютери, планшети, зручні меблі та соціальні заходи, такі як книжкові клуби, кіновечори та дискусії на актуальні теми».

Коли презентація закінчилася, приголомшений Кліненберг запитав: «Мені просто цікаво, чи ви колись чули про бібліотеки?».

Уже згодом, поміркувавши над цим, соціолог дійшов такого висновку: коли люди стикаються з серйозною соціальною проблемою, вони схильні думати, що для її вирішення потрібно все зруйнувати або перебудувати. Вони вважають, що для цього потрібний ринок; ви маєте заробляти на цьому гроші; для цього має бути розроблений якийсь спеціальний застосунок. Таким чином, вони знову винаходять колесо, яке і так добре працює.

Сучасні бібліотеки є порятунком для спільнот у кризовий час. Однак, зауважує Кліненберг, бібліотеки піддаються критиці та нападкам саме в той момент, коли вони найбільше потрібні, тому що «основоположний принцип публічної бібліотеки – всі люди заслуговують на вільний, відкритий доступ до нашої спільної культури та спадщини – не відповідає ринковій логіці, яка домінує в нашому світі. Це також пов'язано з тим, що дуже мало впливових людей розуміють ту величезну роль, яку бібліотеки грають у сучасних спільнотах» [25; 26].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Public library trends and innovations to watch for in 2024 [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://blog.pressreader.com/libraries-institutions/public-library-trends-and-innovations-to-watch-for-in-2024> (дата звернення 23.04.2024).

2. ChatGPT [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/ChatGPT> (дата звернення 23.04.2024).

3. Microsoft 365 2024 [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія. – Текст. дані. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Microsoft_365 (дата звернення 23.04.2024).

4. Semenovich S. ChatGPT – неймовірні можливості штучного інтелекту від OpenAI [Електронний ресурс] / Sergiy Semenovich // Вікіпедія : вільна енциклопедія. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://start-s.com.ua/chatgpt-nejmovirni-mozhlyvosti/> (дата звернення 23.04.2024).

5. Велика мовна модель [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія. – Текст. дані. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B0_%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0_%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D1%8C

6. Banks K. The future of libraries is upon us. Here's how yours can keep pace 2024 [Електронний ресурс] / Kelly Banks. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://blog.pressreader.com/libraries-institutions/future-of-libraries-is-upon-us> (дата звернення 23.04.2024).

7. Неймовірна бібліотека в Гелсінкі близька до завершення [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://designtalk.club/nejmovirna-biblioteka-v-helsinki-blyzka-do-zavershennya-foto/> (дата звернення 23.04.2024).

8. Як мала приватизація допомогла архієпископу УПЦ створити в Полтаві маленьке Гельсінкі [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://project.liga.net/projects/privatisation-poltava-ua/> (дата звернення 23.04.2024).

9. Китай: бібліотека у формі ока [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://credo.pro/2017/11/194158><https://credo.pro/2017/11/194158> (дата звернення 23.04.2024).

10. Просто немає слів: феноменальна бібліотека в Китаї [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://designtalk.club/prosto-nemaeye-sliv-fenomenalna-biblioteka-v-kytayi/> (дата звернення 23.04.2024).

11. Malyarov N. Why libraries must rewrite themselves [Електронний ресурс] / Nikolay Malyarov. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://blog.pressreader.com/library-trends/why-libraries-must-rewrite-themselves> (дата звернення 23.04.2024).

12. The Great Rewrite: Digital Reinvention [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.forbes.com/sites/kpmg/2018/09/19/the-great-rewrite-digital-reinvention/?sh=4bff4ffc3a8a> (дата звернення 23.04.2024).

13. Features and considerations: Identity and brand [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.sl.nsw.gov.au/people-places/identity-and-brand> (дата звернення 23.04.2024).

14. Influence: Regeneration and prosperity [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.sl.nsw.gov.au/people-places/regeneration-and-prosperity> (дата звернення 23.04.2024).

15. Multi-functional Spaces [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.crcresearch.org/solutions-agenda/multi-functional-spaces> (дата звернення 23.04.2024).

16. Digital transformation and New Year's resolutions for the modern public library [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://blog.pressreader.com/libraries-institutions/digital-transformation-and-new-years-resolutions-for-the-modern-public-library> (дата звернення 23.04.2024).

17. The library of 2030: what to expect from changes to physical design [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://blog.pressreader.com/libraries-institutions/2030-library-design-what-to-expect> (дата звернення 23.04.2024).

18. Idea Exchange: More than a Public Library [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.cambridgetoday.ca/spotlight/idea-exchange-more-than-a-public-library-7738762> (дата звернення 23.04.2024).

19. 'Bookless libraries' – has it really come to this? [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.csmonitor.com/Books/chapter-and-verse/2012/0717/Bookless-libraries-has-it-really-come-to-this> (дата звернення 23.04.2024).

20. Mission, Vision, Values [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://ideaexchange.org/about/mission-vision-values> (дата звернення 23.04.2024).

21. Khrais R. A New Chapter? A Launch Of The Bookless Library [Електронний ресурс] / Reema Khrais. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.npr.org/2013/01/15/169412670/a-new-chapter-a-launch-of-the-bookless-library> (дата звернення 23.04.2024).

22. Part 4: What people want from their libraries [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.pewresearch.org/internet/2013/01/22/part-4-what-people-want-from-their-libraries/> (дата звернення 23.04.2024).

23. Accessibility [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://ideaexchange.org/about/accessibility> (дата звернення 23.04.2024).

24. 4 things libraries need to budget for in the next 5 years (cheat sheet) [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://blog.pressreader.com/libraries-institutions/4-things-libraries-need-to-budget-for-in-the-next-five-years> (дата звернення 23.04.2024).

25. Release: Urban Libraries Council and University at Albany’s Center for Technology in Government to Examine Libraries’ Role in Artificial Intelligence [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.urbanlibraries.org/newsroom/release-public-libraries-set-the-stage-for-integration-of-artificial-intelligence-in-their-services-and-resources-1-1> (дата звернення 23.04.2024).

26. Release: Public Libraries Set the Stage for Integration of Artificial Intelligence in their Services and Resources [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.urbanlibraries.org/newsroom/release-public-libraries-set-the-stage-for-integration-of-artificial-intelligence-in-their-services-and-resources> (дата звернення 23.04.2024).

27. Malyarov N. Why libraries must rewrite themselves [Електронний ресурс] / Nikolay Malyarov. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://blog.pressreader.com/library-trends/why-libraries-must-rewrite-themselves> (дата звернення 23.04.2024).

28. Malyarov N. Public libraries are critical social infrastructure [Електронний ресурс] / Nikolay Malyarov. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://blog.pressreader.com/libraries-institutions/public-libraries-social-infrastructure> (дата звернення 23.04.2024).

Матеріал підготувала

Шлепакова Т. Л.,

головний бібліограф відділу наукового аналізу та узагальнення інформації

Комп'ютерне опрацювання та редагування ***І. Г. Піленко***

Формат 60x84/16. Умовн. друк. арк. 1,52. Б/т. Зам. 35. Безплатно

НБУ імені Ярослава Мудрого, Київ-1, Грушевського, 1. Тел. 278–85–12